ECLI:LV:AT:2023:1221.A420196319.14.S
Lieta Nr. A420196319, SKA-153/2023
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
Rīgā 2023.gada 21.decembrī

Senāts šādā sastāvā: senatore referente Vēsma Kakste, senatore Anita Kovaļevska un senators Jānis Pleps

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /uzvārds/ individuālā uzņēmuma /Nosaukums A/ pieteikumu par Cēsu novada būvvaldes 2018.gada 1.novembra lēmuma (protokols Nr. 39, 4.punkts) un Cēsu novada būvvaldes 2019.gada 15.augusta akta par autoceļa pieņemšanu ekspluatācijā atcelšanu, pienākuma uzlikšanu novērst ar tiem radītās sekas un zaudējumu atlīdzināšanu, sakarā ar /uzvārds/ individuālā uzņēmuma /Nosaukums A/ kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2021.gada 23.februāra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicējam –/uzvārds/ individuālajam komersantam /Nosaukums A/ – pieder nekustamais īpašums /adrese A/ – zemes vienība un ēka (veikals). Īpašums robežojas ar Cēsu novada pašvaldībai piederošo zemesgabalu – Rīgas ielu (gājēju ietvi) –, bet pieteicēja ēkas kāpnes atrodas šajā zemesgabalā – ielas sarkanajās līnijās.

Cēsu novada pašvaldība īstenoja Rīgas ielas, tostarp ietves, rekonstrukcijas projektu. Būvdarbu laikā tika konstatēts, ka ietves šķērskritums pie pieteicēja īpašuma ir neatbilstošs, tāpēc tika veikti ietves pazeminināšanas darbi, kas notika ar atkāpēm no sākotnēji saskaņotā būvprojekta. Šo darbu rezultātā pieteicēja ēkas kāpņu pirmā pakāpiena augstums vairs neatbilda tiesību normu prasībām – tas bija pārāk augsts. Tāpēc pie pieteicēja ēkas kāpnēm tika izvietots lokāls paaugstinājums – granīta apmale –, kas funkcionāli veido pieteicēja ēkas kāpņu pirmo pakāpienu. Ar Cēsu novada būvvaldes 2018.gada 1.novembra lēmumu saskaņotas izmaiņas būvprojektā (turpmāk – izmaiņas būvprojektā) – mainīts ietves šķērskritums pie pieteicēja īpašuma un risināta pieejamība pieteicēja ēkai, akceptējot paaugstinājuma (pakāpiena) izbūvi pie pieteicēja ēkas kāpnēm. Ar būvvaldes 2019.gada 15.augusta lēmumu Rīgas ielas rekonstrukcijas darbi pieņemti ekspluatācijā.

[2] Pieteicējs vērsās Administratīvajā rajona tiesā gan ar pieteikumu par lēmumu, ar kuru saskaņotas izmaiņas būvprojektā, gan ar pieteikumu par lēmumu, ar kuru objekts pieņemts ekspluatācijā. Saistībā ar minēto pieteicējs izvirzīja arī prasījumu par atlīdzinājumu, kā arī lūdza novērst ar šiem lēmumiem radītās sekas.

[3] Administratīvā apgabaltiesa, izskatījusi lietu apelācijas kārtībā, ar 2021.gada 23.februāra spriedumu noraidīja pieteikumu. Spriedums, ievērojot pievienošanos pirmās instances tiesas sprieduma motīvu daļai, pamatots ar turpmāk norādītajiem apsvērumiem.

[3.1] Pieteicējs prasījumu pamatojis ar īpašuma tiesību aizskārumu, proti, pieteicēja ieskatā, būvniecības rezultātā ir nodarīti bojājumi pieteicēja ēkas kāpnēm un kaitējums ēkas fasādei. Pieteicējs uzskata, ka aizskārums ir cēloņsakarībā ar būvvaldes atļauju veidot 2,5% ielas šķērskritumu, kas neatbilst šķērskritumam, kāds pastāvēja pirms ielas rekonstrukcijas. Būvvaldei bija tiesības atļaut projektēt ietvi ar šādu šķērskritumu. Šķērskrituma noteikšana ir būvniecības procesa dalībnieku izvēles jautājums, bet tiesību normas neierobežo šāda šķērskrituma noteikšanu.

[3.2] Atzīstams, ka pieteicējs nevar iebilst pret šo būvniecību, ja vien tā nesamērīgi neierobežo pieteicēja īpašuma tiesības. Turklāt būvniecība paredzēja pārveidot Rīgas ielas ietvi ne tikai pie pieteicēja īpašuma, bet visā ielas garumā. Līdz ar to būvniecības risinājumi ir jāvērtē kompleksi, nevis tikai pieteicēja īpašuma tiesību aizskāruma aspektā.

Ministru kabineta 2015.gada 30.jūnija noteikumu Nr. 331 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 208-15 „Publiskas būves”” (turpmāk – noteikumi Nr. 331) 34.punkts paredz, ka ārējās uzbrauktuves, iekštelpu, kā arī viesnīcu un sanatoriju numuros, pandusu kāpums gājēju ceļos nedrīkst pārsniegt 5%. Lai gan šī tiesību norma attiecas uz pandusu kāpumu gājēju ceļos, ja šāda prasība ir izvirzīta pandusiem (taisnstūra vai izlocīta slīpā virsma, kas atvieglo piekļūšanu augstākajā līmenī bez trepēm), tad vēl jo vairāk tā ievērojama arī paša gājēju ceļa jeb ietves gadījumā. Tātad konstatētais 7–9% šķērskritums pie pieteicēja īpašuma neatbilda tiesību normu prasībām, kā arī būtiski atšķīrās no nepieciešamā šķērskrituma, kas ir 2,5–3%.

Lēmums veidot šķērskritumu 2,5% ir saistīts ar būvniecības procesā konstatētu nepieciešamību nodrošināt vienādu ietves līmeni visā Rīgas ielas garumā. Tas atbilst arī vienā no jaunākajiem labas prakses apkopojumiem – Nodibinājuma „Rīga 2014” un Latvijas Ainavu arhitektūras biedrības sadarbības projektā „Celiņi un laukumi. Nozīme un ierīkošana daudzstāvu dzīvojamo kvartālu pagalmos” norādītajam. Ietve ar šādu šķērskritumu ir visoptimālākā, lai vienlaikus nodrošinātu nokrišņu ūdens noplūdi un gājēju pārvietošanos pa maksimāli līdzenu virsmu. Turklāt no publiski pieejamajiem interneta resursiem konstatējams, ka dažādu pašvaldību (piemēram, Daugavpils pilsētas, Engures un Kuldīgas novada) pasūtītajos būvprojektos ietvju šķērskritums ir tieši šāds. Arī no Ministru kabineta 2003.gada 26.augusta noteikumu Nr. 474 „Noteikumi par kultūras pieminekļu uzskaiti, aizsardzību, izmantošanu, restaurāciju un vidi degradējoša objekta statusa piešķiršanu” 51.punkta neizriet kategorisks aizliegums kultūras pieminekļu teritorijā ietvēm mainīt šķērskritumu, arī par vairākiem procentiem. Vēsturisko reljefu Cēsu pilsētas vēsturiskajā centrā būtu svarīgāk vērtēt kopējā ielu sistēmas reljefa tvērumā – kā pilsētas ielu garenkritumu, nevis katras atsevišķas ietves daļas šķērskritumu. Tāpēc ietves slīpuma samazināšana par 5 vai 6% ar mērķi padarīt gājēju pārvietošanos ērtāku nav pretrunā mērķim saglabāt kultūras pieminekli pēc iespējas vēsturiskā veidā.

Tādējādi, jau būvniecības procesā konstatējot, ka ietves šķērskritums pie pieteicēja ēkas kāpnēm ne tikai neatbilst pašā būvprojektā noteiktajam 2,5% šķērskritumam, bet arī pārsniedz maksimāli pieļaujamo 5% šķērskritumu, bija nepieciešamas izmaiņas būvprojektā, lai nodrošinātu būvniecības tiesiskumu ne tikai attiecībā uz ietves šķērskritumu, bet arī uz pieteicējam piederošās ēkas pieejamību.

[3.3] Ietves izbūve nav būtiski ierobežojusi pieteicēja īpašuma tiesības. Iespēja iekļūt ēkā ir saglabāta, lai gan ir nedaudz ierobežota kāpņu margu izmantošana, jo sānu malās pirmais pakāpiens ir paaugstināts. Tomēr iemesls, kāpēc nav izveidots papildu pakāpiens arī sānu malās, ir paša pieteicēja iebildumi.

[3.4] Vērtējot pieteicējam radītās neērtības īpašuma izmantošanā un sabiedrības intereses iegūt lietošanā ietvi, kurai ir optimāls slīpums, uzskatāms, ka būvniecība pieteicēja īpašuma tiesības neierobežo nesamērīgi. Būvniecības procesa dalībniekiem un būvvaldei vairāk nekā gada laikā nebija iespējas ar pieteicēju panākt vienošanos par risinājumu kāpņu jautājumā, jo vienīgais risinājums, kas pieteicēju apmierinātu, ir ietves izbūve iepriekšējā slīpumā. Arī pirmās instances tiesa aicināja pieteicēju piedāvāt iespējamo risinājumu, kāds to apmierinātu strīda izbeigšanai, tomēr kā vienīgais risinājums tika norādīta ietves pārbūve tādā slīpumā, kāds tas bija pirms būvniecības. Pieteicēja nostāja liecina par to, ka pieteicējs nav ieinteresēts panākt konstruktīvu risinājumu, lai novērstu neērtības tam piederošā īpašuma lietošanā.

[3.5] Būvniecībai nebija nepieciešams saņemt pieteicēja piekrišanu, jo Aizsargjoslu likuma 35.panta otrā daļa paredz objekta, kura aizsardzībai noteikta aizsargjosla, īpašnieka tiesības veikt attiecīgā objekta ekspluatācijai, remontam, atjaunošanai un pārbūvei nepieciešamos darbus. Vienlaikus no minētā panta ceturtās daļas izriet arī aizsargjoslā esoša objekta īpašnieka, ja tā tiesiskas darbības rezultātā ir nodarīti zaudējumi, pienākums atlīdzināt darbu izpildes gaitā nodarītos zaudējumus. Tā kā nav konstatējams būvvaldes pieņemto lēmumu prettiesiskums, pieteicējam, uzskatot, ka tam objekta, kuram ir noteikta aizsargjosla, – Rīgas ielas – remonta darbu veikšanas laikā ir nodarīti zaudējumi, ir tiesības civiltiesiskā kārtībā risināt jautājumu par zaudējumu atlīdzinājumu.

[3.6] Lietas apstākļu noskaidrošanai nav nepieciešams veikt ekspertīzi vai noklausīties liecinieku liecības, jo visi lietā būtiskie fakti ir noskaidroti. Arī pieteicēja iesniegtie dokumenti, kas, pieteicēja ieskatā, liecina par to, ka kāpņu pirmā pakāpiena augstums margu daļā ir palielinājies par 6 un 11 centimetriem, lietas apstākļu noskaidrošanai nav izšķiroši. Lietā nav strīda, ka būvniecības rezultātā ir mainījies kāpņu pirmā pakāpiena augstums no ietves un šis augstums neatbilst noteikumu Nr. 331 izvirzītajām prasībām kāpņu pakāpienu augstumam.

[3.7] Pret pieteicēja īpašumu konstatētā novirze augstuma atzīmē ir pieļaujamā apmērā, tādēļ pašvaldība pamatoti norādījusi, ka ielas apmale arī pie pieteicēja īpašuma ir izbūvēta atbilstoši būvprojektā paredzētajam.

[3.8] Tā kā lietā ir konstatēts, ka būvvaldei bija tiesības akceptēt būvniecības ieceri, veidojot ielā šķērskritumu 2,5%, pieteicējam ir iespēja vienoties ar pašvaldību par racionālāko situācijas risinājumu.

[4] Pieteicējs iesniedza kasācijas sūdzību par minēto spriedumu. Kasācijas sūdzībā norādīti turpmāk minētie argumenti.

[4.1] Tiesa nav sniegusi vērtējumu virknei pieteicēja apelācijas sūdzībā izvirzīto argumentu un nav izskatījusi pieteicēja lūgumus. Tiesa nav vērtējusi strīdus jautājumus kontekstā ar to, ka strīda cēlonis ir patvaļīgā būvniecība, kuras sekas netika novērstas un būvdarbi netika veikti atbilstoši sākotnēji saskaņotajam būvprojektam.

[4.2] Tiesa nepamatoti konstatējusi, ka ielas pārbūves darbiem nebija jāsaņem pieteicēja piekrišana. Pakāpiena izbūvei būvniecības rezultātā bija plānots arī citādi fiziski skart pieteicēja īpašumu – zāģēt pagraba logu lūku apmales, veikt ūdens pieslēguma pārbūvi pieteicēja zemesgabalā. Pieteicēja īpašuma tiesības ir aizskartas ar visiem minētajiem darbiem. Nepieciešamība saņemt to personu piekrišanu, kuras būvniecība skar, bija ietverta arī ielas rekonstrukcijas darbu veikšanai izdotajā būvatļaujā, taču tas netika ievērots, akceptējot projektēšanas nosacījumu izpildi. Aizsargjoslu likuma regulējums neatceļ prasību būvniecību saskaņot ar pieteicēju.

[4.3] Tiesa nav veikusi pienācīgu vērtējumu pieļaujamajam šķērskritumam. Pieteicējs nekad nav apstrīdējis tiesības būvēt ietvi ar 2,5% šķērskritumu, bet pieteicēja vēlme ir, lai netiktu pieļauti patvaļīgi būvdarbi un būvniecība būtu notikusi atbilstoši būvprojektam. Turklāt būvdarbi notika valsts nozīmes kultūras piemineklī, bet tiesa nav ņēmusi vērā to tiesību normu prasības, kas šādā teritorijā pieprasa saglabāt vēsturisko reljefu vēsturiskajos augstumos. Ietves šķērskritumu reglamentē divi normatīvie akti – Standarts LVS 190-2:2007 „Ceļu projektēšanas noteikumi. Normālprofili" un Standarta grozījumi LVS 190-2:2007/A2:2012. Tādējādi tiesas atsaukšanās uz noteikumu Nr. 331 34.punktu par padusu izbūvi ir nepamatota. Pat ja Rīgas iela nebūtu ar vēsturisko reljefu, arī tādā gadījumā konstatētais 7– 9% šķērskritums būtu pieļaujams.

[4.4] Tiesa nav sniegusi vērtējumu par elementa, kas izbūvēts uz ielas, statusu un piederību.

[4.5] Tiesa nav izvērtējusi būvvaldē apstiprināto izmaiņu būvprojektā saturu un nepieciešamību, kā arī to, ka izmaiņas atbilstoši būvprojekta grafiskajai daļai nav iespējams īstenot. Izmaiņu būvprojektā teksta daļa atšķiras no grafiskās daļas. Tiesa nepamatoti nav secinājusi, ka arī izmaiņas būvprojektā atšķiras no situācijas dabā. Minētā dēļ arī nav saprotami tiesas argumenti par sabiedrības interesēm, jo sabiedrība ir ieguvusi tādu ietvi, kuras izbūve neatbilst būvprojektam. Attiecīgi spriedumā nav sniegts nekāds pamatojums, kā tiesa nonākusi pie secinājumiem par lēmuma par objekta pieņemšanu ekspluatācijā tiesiskumu. Tiesa spriedumā nav pamatojusi, kāpēc tā uzskata, ka nav nepieciešams veikt ekspertīzi vai noklausīties liecinieku liecības. Ja tiesa pierādījumiem būtu sniegusi pienācīgu novērtējumu, tā nevarētu nekonstatēt, ka pakāpiena augstuma izmaiņa ir tikpat liela, cik liela ir ietves raksturīgajos punktos izbūvētā ietves līmeņa augstuma neatbilstība būvprojektam un tā izmaiņām.

[4.6] Tiesa nav pienācīgi izvērtējusi kopējo procesa norisi kontekstā ar to, kāpēc pieteicējs sākotnēji iebilda pret pakāpiena pievienošanu savas ēkas kāpnēm.

[4.7] Tiesa nav pienācīgi izvērtējusi vides bīstamību, kas radīta ar bīstamā elementa novietošanu pie pieteicēja ēkas kāpnēm. Izmaiņas būvprojektā ietekmē pieteicēja darba vidi. Tiesa nav vērtējusi pieteicēja šajā sakarā iesniegtās iedzīvotāju aptaujas.

[4.8] Pieteicējs apelācijas sūdzībā izteica tiesai lūgumu uzlikt pienākumu pārbūvēt ielu atbilstoši sākotnējam būvprojektam un izmaiņām būvprojektā, kas ieviestas tiesiskā kārtībā, tās saskaņojot ar pieteicēju. Pieteicējs nav lūdzis pārbūvēt ielu tādā šķērskritumā, kāds pastāvēja pirms ielas rekonstrukcijas. Bijušā šķērskrituma saglabāšana ir paredzēta būvprojektā un izmaiņu būvprojektā grafiskajā daļā. Ja ietve atbilstoši tam būtu uzbūvēta, izveidotos arī bijušais šķērskritums. Tiesa sagrozījusi faktus, norādot, ka vienīgais risinājums, kas pieteicēju apmierinātu, ir ietves izbūvēšana iepriekšējā slīpumā.

[4.9] Ja privātpersonas tiesības un tām radīto aizskārumu pretstatītu pilsētas galvenās ielas labiekārtošanas vajadzībām, gandrīz jebkurš kaitējums nebūtu tāds, kas nozīmīgāks par šo projektu. Ja tiesa būtu vērtējusi to, ka granīta apmales izvietošana pie pieteicēja īpašuma ir sekas patvaļīgas būvniecības ietekmes mazināšanai, tad arī secinājumi par sabiedrības labumu iepretim pieteicēja īpašuma tiesību aprobežojumam būtu citādi.

[4.10] Pieteicējam ir nodarīts nepamatots kaitējums un ir tiesības prasīt atlīdzinājumu neatkarīgi no pārsūdzēto lēmumu tiesiskuma. Nav saprotams, kāpēc būtu dalāma būvvaldes un domes kompetence un jautājums par atlīdzinājumu jārisina civiltiesiskā kārtībā.

[4.11] Tiesa lietu izskatījusi nelikumīgā sastāvā, jo pieteicēja lūgumi, tostarp lūgums par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā, izlemts vienpersoniski. Tiesa arī maldinājusi pieteicēju par procesa gaitu, paziņojumā par sprieduma sastādīšanas laiku norādot, ka nav iespējams taisīt sprieduma rezolutīvo daļu. Tomēr no sprieduma redzams, ka tiesa arī pēc šā datuma ir iepazinusies ar attiecīgiem materiāliem tīmeklī, kas apliecina, ka arī motīvu daļa šajā laikā nebija sagatavota.

Motīvu daļa

[5] Ievērojot kasācijas sūdzības argumentus, galvenie izšķiramie jautājumi ir: vai tiesa pamatoti nav atzinusi būvniecību par patvaļīgu un pamatoti atzinusi par pieļaujamu akceptēto būvniecības risinājumu – ietves pazemināšanu, papildu pakāpiena izbūvi un ietves škērskrituma izmaiņas; vai tiesa pareizi piemērojusi tiesību normas attiecībā uz pieteicēja piekrišanu būvniecības iecerei. Turklāt pārbaudāms: vai tiesa ir izvērtējusi visus pieteicēja iebildumus par tā tiesību aizskārumu un pamatoti noraidījusi pieteicēja lūgumus.

[6] Viens no pieteicēja apsvērumiem, kas caurvij visu kasācijas sūdzību, ir tāds, ka strīda cēlonis starp viņu un pašvaldību ir pašvaldības īstenotā patvaļīgā būvniecība. Pieteicējs šo iebildumu pamato ar apstākli, ka būvdarbi netika veikti atbilstoši sākotnēji saskaņotajam būvprojektam un sekas nav atbilstoši novērstas. Proti, pieteicējs uzskata, ka vērtējums par pārsūdzētajiem lēmumiem bija izdarāms kontekstā ar to, ka ietves pazemināšana un papildu pakāpiena izbūve veikta ar atkāpēm no sākotnēji saskaņotā būvprojekta un tādējādi ir patvaļīga būvniecība. Kasācijas sūdzībā arī pausta pieteicēja interese, lai būvdarbi būtu veikti atbilstoši sākotnēji saskaņotajam projektam.

Šajā sakarā norādāms, ka vispārīgi būvniecība, kas neatbilst būvprojektam, patiešām ir uzskatāma par patvaļīgu būvniecību. Situācijā, kurā konstatētas novirzes no akceptēta būvprojekta, ir vairākas tiesiski pieļaujamas iespējas, tostarp – pielāgot būvi būvprojektam, proti, novērst neatbilstību dabā, vai pielāgot būvprojektu būvei, proti, izstrādāt izmaiņu projektu (sal. *Senāta 2017.gada 19.decembra sprieduma lietā Nr. SKA?330/2017, ECLI:LV:AT:2017:1219.A420503812.2.S, 8. un 9.punkts*). Pašvaldība konkrēto situāciju risināja, pieņemot šajā lietā pārsūdzēto lēmumu par izmaiņu būvprojektā saskaņošanu. Līdz ar šā lēmuma pieņemšanu tiesiskā situācija ir mainījusies, un tā nav aplūkojama, ignorējot šo lēmumu par izmaiņām būvprojektā. Tādēļ tieši lēmuma, ar kuru saskaņotas izmaiņas būvprojektā, tiesiskuma izvērtējuma ietvaros bija pārbaudāms, vai ar šo lēmumu akceptētā būvniecība ir pieļaujama. Šeit arī jānorāda, ka strīds par patvaļīgu būvniecību vienmēr ir vērsts uz to, lai atrisinātu jautājumu – ko darīt ar patvaļīgās būvniecības rezultātu, – ievērojot tiesību normas un izstrādājot atbilstošu būvniecības dokumentāciju, to atzīt par pieļaujamu un saglabāt, vai arī atjaunot iepriekšējo stāvokli, proti, nojaukt patvaļīgi uzbūvēto. No patvaļīgas būvniecības konstatējuma automātiski neizriet pienākums atjaunot iepriekšējo stāvokli.

Tādēļ atzīstams, ka tiesa ir pareizi identificējusi izvērtējamo jautājumu, lai izlemtu, vai īstenotā būvniecība ir tiesiska un pieļaujama.

[7] Pieteicējs arī uzskata, ka šai būvniecības iecerei pieteicēja kā personas, kuru tā skar, piekrišana bija saņemama vispārējā kārtībā, proti, atbilstoši Būvniecības likuma 15.panta pirmās daļas 2.punktam un Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumu Nr. 500 „Vispārīgie būvnoteikumi" 3.1.apakšpunktam.

Kā jau norādīts, strīdus būvniecība ir veikta pašvaldībai piederošā zemesgabalā – ielas sarkanajās līnijās.

Atbilstoši Aizsargjoslu likuma 13.panta otrās daļas 1.punktam aizsargjoslas gar ielām un autoceļiem pilsētās un ciemos nosaka kā sarkano līniju (esošu vai projektētu ielas robežu).

Aizsargjoslu likuma 35.pants noteic virkni vispārīgu aprobežojumu aizsargjoslās. Atbilstoši minētā panta otrajai daļai viens no tiem ir: ja objektam ir noteikta aizsargjosla, tā īpašniekam vai valdītājam ir atļauts aizsargjoslā veikt attiecīgā objekta ekspluatācijai, remontam, atjaunošanai, pārbūvei nepieciešamos darbus. Par to rakstveidā brīdināms zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs vismaz divas nedēļas pirms darbu uzsākšanas, izņemot avāriju novēršanas vai to seku likvidēšanas darbus, kurus var veikt jebkurā laikā bez brīdinājuma. Savukārt atbilstoši minētā panta ceturtajai daļai pēc darbu veikšanas objekta īpašnieks vai valdītājs sakārto zemes platības, lai tās būtu derīgas izmantošanai paredzētajām vajadzībām, kā arī atlīdzina zemes īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam darbu izpildes gaitā nodarītos zaudējumus. Zaudējumu apmēru nosaka un zaudējumus atlīdzina likumos noteiktajā kārtībā vai pēc savstarpējas vienošanās.

Konkrētajā gadījumā arī zemes, kurā noteikta aizsargjosla, īpašnieks ir pati pašvaldība, bet, kā jau norādīts, uz šīs zemes aizsargjoslas teritorijā atrodas pieteicējam piederošās ēkas kāpnes. Tādējādi pieteicējs pamatoti norāda, ka minētajās tiesību normās nav reglamentētas attiecības starp tā objekta īpašnieku, kuram noteikta aizsargjosla, un tādas būves īpašnieku, kas vēsturiski un tiesiski uzbūvēta aizsargjoslas teritorijā. Tomēr Senāts turpmāk norādīto apsvērumu dēļ nepiekrīt, ka tāpēc šajā gadījumā saskaņojums ar pieteicēju kā šo būvju īpašnieku ir iegūstams vispārējā kārtībā.

[8] Atbilstoši Aizsargjoslu likuma 12.panta otrās daļas 1.punktam aizsargjoslas gar ielām un ceļiem ir viens no ekspluatācijas aizsargjoslu veidiem. Tās uzdevums, kā noteikts minētā panta pirmās daļas otrajā teikumā, ir nodrošināt minēto komunikāciju un objektu efektīvu un drošu ekspluatāciju un attīstības iespējas.

Attiecīgi arī saskaņā ar Aizsargjoslu likuma 13.panta pirmo daļu aizsargjoslas gar ielām un autoceļiem tiek noteiktas, lai samazinātu ielu negatīvo ietekmi uz vidi, nodrošinātu transporta maģistrāļu ekspluatāciju un drošību, kā arī izveidotu no apbūves brīvu joslu, kas nepieciešama ielu un autoceļu pārbūvei.

Tātad sarkanā līnija un tajā paredzētie īpašuma tiesību aprobežojumi saistāmi ar sabiedrības interešu nodrošināšanu, savukārt mērķis – veidot no apbūves brīvu joslu – ir vērsts uz to, lai šīs intereses būtu iespējams nodrošināt (sal. *Senāta 2011.gada 24.maija sprieduma lietā Nr. SKA-47/2011, A42430505, 11.punkts*). Tāpēc tāda situācija, kurā aizsargjoslas teritorijā, kas turklāt pieder aizsargjoslas objekta īpašniekam, vēsturiski un tiesiski atrodas citai personai piederošas būves, nav vērtējama kā tipiska. Tomēr nepieciešamība nodrošināt objekta, kura aizsardzībai noteikta aizsargjosla, ekspluatāciju un drošību, nekļūst maznozīmīga tāpēc, ka tas tā ir.

Kā redzams, likumdevējs Aizsargjoslu likuma 35.panta otrās un ceturtās daļas normās ir līdzsvarojis divu personu tiesības – aizsargjoslas objekta īpašnieka tiesības veikt ar šā objekta ekspluatāciju saistītos darbus un citas personas, kuras īpašumu attiecīgā aizsargjosla skar, īpašuma tiesības (sal. *Senāta 2022.gada 31.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-63/2022, ECLI:LV:AT:2022:1031.A420245017.12.L, 5.punkts*). Šajā ziņā minētā likuma 35.panta otrā daļa nostiprina principu, ka personas, kura īpašumu aizsargjosla skar, vienpusējs gribas izteikums nevar būt šķērslis veikt nepieciešamos darbus attiecīgā objekta uzturēšanai un ekspluatācijai. Vienlaikus šā likuma 35.panta ceturtā daļa paredz arī attiecīgā objekta īpašnieka pienākumu novērst (atlīdzināt) šo darbu īstenošanas rezultātā radīto ietekmi uz tās personas īpašumu, kurā noteikta attiecīgā aizsargjosla.

Ja akceptētu, ka sarkanajās līnijās esošas būves īpašnieks ar vienpusēju gribas izteikumu var ietekmēt ielas kā objekta, kura aizsardzībai noteikta aizsargjosla, nepieciešamo būvdarbu veikšanu, zustu jēga aizsargjoslas noteikšanai šādā teritorijā un tiktu apdraudēta ielas ilgtermiņa ekspluatācijas iespēja. Tas, ievērojot ielu uzturēšanas mērķi, nonāktu pretrunā arī sabiedrības interesēm. Tāpēc arī netipiskā gadījumā, kāds konstatējams šajā lietā, Aizsargjoslu likuma normas piemērojamas atbilstoši to mērķim. Vienlaikus minētais nozīmē arī pašvaldības kā ielas īpašnieka nepieciešamību apzināties un izsvērt veicamo darbību ietekmi uz citas personas īpašumu un attiecīgas būves īpašnieka tiesības iebilst, ja tas uzskata, ka būvdarbu rezultāts pārsniedz saprātīgi nepieciešamos pasākumus konkrēto interešu nodrošināšanai.

Līdz ar to tiesa pamatoti atzinusi, ka būvniecībai nebija nepieciešama pieteicēja piekrišana, bet pieteicējs par to bija brīdināms.

[9] Tālāk norādīto apsvērumu dēļ Senāts atzīst, ka tiesa, izvērtējot apstākļus, nav konstatējusi, ka veiktā būvniecība pārsniegtu saprātīgi nepieciešamos pasākumus. Tiesas secinājumi daļā par ietves pārbūves risinājumu tiesiskumu ir pareizi un pamatoti.

[10] Pilsētbūvniecības jautājumu risināšana, jo īpaši tad, ja būvniecība plānota vēsturiskās apbūves teritorijā un paredz tik liela projekta īstenošanu kā vienas no pilsētas galvenajām ielām rekonstrukciju, pieprasa kompleksu risinājumu meklējumus.

Senāta praksē jau iepriekš uzsvērts, ka pašvaldībai, īstenojot no tiesību normām izrietošos pienākumus, ir jāievēro kā atsevišķa indivīda, tā visas sabiedrības intereses. Ja šīs intereses saduras, pašvaldībai, izmantojot savā rīcībā esošos instrumentus, ir jāspēj pretstatītās intereses samērot (*Senāta 2019.gada 28.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA?222/2019, ECLI:LV:AT:2019:1028.A420313014.2.S, 10.punkts*).

Lai arī īpašuma tiesības ir personas pamattiesības un Civillikuma normas noteic, ka šīs tiesības ietver pilnīgas varas tiesības pār lietu, minētais nav saprotams tādējādi, ka tās vispār nav ierobežojamas. Īpašuma tiesību ierobežošanas iespēju tieši paredz Latvijas Republikas Satversmes 105.pants. Turklāt īpašnieks, pēc saviem ieskatiem izmantojot īpašumu un gūstot no tā labumu, nedrīkst ar egoistisku rīcību apdraudēt sabiedrības intereses (*Balodis K. 105.panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 468.lpp.*).

[11] Pieteicējs iebilst papildu elementa, kas funkcionē kā pirmais pakāpiens pie pieteicēja ēkas kāpnēm, izbūvei.

Kā secināms no tiesas konstatētā, pakāpiens ir izbūvēts sakarā ar to, ka ir mainīts ietves augstums un šķērskritums, lai tādā veidā novērstu jau esošā pirmā pakāpiena augstuma no ietves neatbilstību.

Vērtējot šā papildu elementa izbūves ietekmi uz pieteicēja īpašumu, tiesa nav konstatējusi, ka tas funkcionāli vai vizuāli ievērojami atšķirtos no jau esošajām kāpnēm. Tāpat tiesa nav konstatējusi, ka būvniecības rezultātā jebkādā veidā tiktu ietekmēta arhitektoniskā kvalitāte vai vizuālā uztveramība pieteicēja ēkai vai kādai tās daļai. Pieteicējs gan tiesvedības gaitā, gan kasācijas sūdzībā pamatojis, kāpēc minētais objekts rada gājējiem bīstamību. Tomēr Senāts nekonstatē, ka tiesa būtu nepareizi vai patvaļīgi secinājusi, ka šiem pieteicēja iebildumiem nav objektīva pamata. Tāpat nav saskatāms pamats iebildumiem, ka šis pakāpiens reāli apgrūtinātu iekļūšanu pieteicēja ēkā. Kā secināts tiesvedības gaitā, pieteicēja ēkas kāpnes ir veidotas tā, lai varētu iekļūt veikalā no trim kāpņu pusēm (priekšpuses un ieslīpi no sāniem). Šis pakāpiens – kā granīta apmale – novietots tikai priekšpusē, savukārt kāpņu sānos tāds pats paaugstinājuma risinājums netiek piedāvāts. Var piekrist, ka kāpņu marga, lai varētu ar roku pieturēties, kāpjot pa kāpnēm, ir izmantojama, ja iet pa kāpnēm no sāniem. Tomēr arī pirms papildu pakāpiena pievienošanas marga neatradās pirmā pakāpiena līmenī (tā bija augstāk). Turklāt, kā secinājusi tiesa, pats pieteicējs iebilda pret pakāpiena izveidi sānos, jo tie traucētu piekļuvi pagraba lūkām. Līdz ar to tiesa secinājusi, ka arī paša pieteicēja iebildumi ir iemesls, kāpēc sākotnēji paredzētais pakāpiens arī kāpņu sānos netika izbūvēts, kas kopumā būtu varējis kalpot kā risinājums, lai nodrošinātu kāpņu viengabalainību.

No minētā ir secināms, ka strīda būtība ir saistāma ar tāda objekta izvietošanu pašvaldības zemesgabalā, kas nenoliedzami funkcionāli ir saistāms ar pieteicēja īpašumu (tātad skar pieteicēja īpašuma tiesības), tomēr nav atzīstams, ka objektīvi tas pārmērīgi ietekmētu pieteicēja īpašuma izmantošanu, vizuālo kvalitāti vai uztveramību. Var saprast pieteicēja subjektīvu nepatiku, ka tā īpašuma kāpnēm blakus uz ietves ir novietots papildu elements. Tomēr strīdus lēmumu tiesiskuma izvērtējumā šī ietekme uz pieteicēja īpašumu ir vērtējama kopsakarā ar kopējo mērķi, kādam šis elements ir izbūvēts, – pašvaldības ielas pārbūvi.

Būvniecības lietas ietvaros arī nav izšķirams jautājums par izbūvētā elementa piederību jeb īpašuma tiesībām, uz ko norāda pieteicējs. Izšķirams ir jautājums par būvniecības tiesiskumu. Savukārt, ievērojot jau izteiktos argumentus par skarto personu brīdināšanu par būvniecību atbilstoši Aizsargjoslu likuma normām un to mērķim, apstāklis, ka būvniecība notikusi pavisam tuvu pie pieteicēja īpašuma, nevar mainīt šo brīdināšanas kārtību.

[12] Pieteicējs iebilst, ka tiesa nepamatoti par pareizu atzinusi ietves šķērskritumu, kādā tā izbūvēta.

Tiesa konstatējusi, ka izmaiņas būvprojektā paredzēja mainīt ietves augstumu pie pieteicēja ēkas, tādējādi nodrošinot ietves šķērskritumu 2,5% vienlaidus visā ielas garumā. Spriedumā secināts, ka projektēšanas gaitā autoruzraugs jau bija konstatējis, ka ietves šķērskritums pie pieteicēja ēkas kāpnēm ir neatbilstošs – tas ir 7–9% robežās un būtiski atšķiras no nepieciešamā 2,5–3% šķērskrituma. Tāds tas veidoja mākslīgu pacēlumu, kas ievērojami atšķīrās no šķērskrituma ietves pārējā daļā. Tas, ka minētais jautājums netika atbilstoši risināts sākotnējā būvprojektā, esot bijusi kļūda, kas risināta, saskaņojot izmaiņas būvprojektā. Tiesa arī konstatēja, ka projektēšanas laikā esot apsvērti arī citi risinājumi – pacelt ielas brauktuves sarkano līniju –, taču esot secināts, ka tas radītu pretēji vērstus šķērskritumus uz citu ēku pusi.

Var piekrist pieteicējam tiktāl, ka tiesa savos secinājumos nav pienācīgi izvērtējusi, vai iepriekš dabā pastāvējušais šķērskritums, uz kuru pieteicējs uzstāj, ir pieļaujams. Tiesas secinājumi par maksimāli pieļaujamo šķērskritumu ir balstīti tiesību normās, kas noteic pandusu izbūvi, taču panduss un iela, kā pareizi norāda pieteicējs, ir divas dažādas inženierbūves. Tomēr tiesa tiesību normas, kas attiecas uz pandusu izbūvi, ņēmusi vērā tikai salīdzinoši. Turklāt konkrētajos apstākļos tiesa pamatoti ņēmusi vērā arī to, ka ielas rekonstrukcija notika ne tikai pie pieteicēja īpašuma, bet visā ielas garumā. Līdz ar to šķērskrituma risinājums pamatoti vērtēts kompleksi, nevis tikai pieteicēja īpašuma robežās.

Secināms, ka pašvaldības izšķiršanās mainīt ietves šķērskritumu pamatota ar nepieciešamību ietves rekonstrukcijas procesā veidot vienlaidus šķērskritumu visā ielas garumā. Minētais, kā atzinusi tiesa, ir saistīts gan ar gājēju drošību, gan pilsētvides arhitektoniskās kvalitātes uzlabošanu, gan arī atbilst kopumā akceptētajai praksei ielu būvniecības projektos. Tādējādi izmaiņas būvprojektā ir saistītas ar pašvaldības kā ielas saimnieka redzējumu par drošu, sakārtotu pilsētvidi ar kvalitatīvu un vienotu publisko ārtelpu. Pieteicējs tiesvedības gaitā un kasācijas sūdzībā ir argumentējis, kāpēc uzskata, ka bija pieļaujams arī iepriekšējais risinājums. Tomēr pieteicēja kasācijas sūdzības argumenti kopumā neliek apšaubīt, ka saskaņotais ielas šķērskritums un īstenotā būvniecība ir veikta sabiedrības interešu nodrošināšanai, lai arī kārtība, kādā tas noticis (proti, pašvaldībai sākotnēji būvniecību īstenojot ar būtiskām atkāpēm no būvprojekta, bet tad saskaņojot būvprojekta izmaiņas), nav vērtējama kā laba prakse.

[13] Pieteicējs kasācijas sūdzībā arī iebilst, ka izmaiņas būvprojektā neesot precīzas, realitātē izbūvētais ietves augstums esot atšķirīgs, kam tiesa neesot sniegusi savu vērtējumu.

No lietas secināms, ka pirmās instances tiesa, salīdzinot mērījumus, bija konstatējusi, ka atšķirības starp projektēto un izbūvēto nepastāv. Savukārt apgabaltiesa ir pievienojusies pirmās instances tiesas sprieduma motīviem, bet nav izvērtējusi pieteicēja apelācijas sūdzībā izteiktos iebildumus, ka šie salīdzinājumi ir nepareizi.

Jautājums par to, vai būvniecības rezultāts precīzi atbilst būvniecības dokumentācijai, ietilpst lēmuma par būves pieņemšanu ekspluatācijā tiesiskuma izvērtējumā. Senāts piekrīt pieteicējam, ka jebkurai būvniecībai un tās rezultātam ir jāatbilst tiesību normu prasībām. Saistībā ar minēto pieteicējs arī pamatoti uzsver īpašuma tiesību nozīmi.

Tomēr jāņem vērā, ka lēmums izbūvēt papildu pakāpienu radies no nepieciešamības samazināt ietves augstumu pie pieteicēja īpašuma, lai nodrošinātu vienlaidus šķērskritumu visā ielas garumā. Minētā sakarā turklāt jāņem vērā, ka privātpersonas tiesību iebilst pret būvniecības procesā pieņemtajiem lēmumiem mērķis nav vispārīga tiesiskuma vai vienveidīgas prakses nodrošināšana, bet gan konkrētu ar tiesību normām aizsargāto tiesību vai tiesisko interešu aizsardzība vai vides aizsardzības interešu nodrošināšana (piemēram, *Senāta 2018. gada 27.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-440/2018, ECLI:LV:AT:2018:1227.A420301014.2.S, 7.punkts, 2016.gada 12.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1170/2016, A420240914, 8.punkts*). Tādēļ vērtējumam par situācijas dabā atsevišķās ietves daļās precīzu (dažu centimetru robežās) atbilstību būvprojektam (saskaņotām

izmaiņām tajā), izvērtējot pārsūdzēto lēmumu tiesiskumu, ir jābūt saprātīgam un kontekstā ar to, cik būtiska ir šā aspekta ietekme (sal. *Senāta 2018.gada 13.marta sprieduma lietā Nr. SKA?131/2018, ECLI:LV:AT:2018:0313.A420401014.2.S, 8.punkts*).

Senāts šajā aspektā secina, ka apelācijas instances tiesa, lai arī detalizēti nav atbildējusi uz katru pieteicēja iebildumu, tomēr kopumā attiecīgā būvniecības risinājuma ietekmi uz pieteicēja tiesībām un tā pieļaujamību ir izvērtējusi. Senāts nesaskata, ka pieteicēja konkrēto iebildumu papildu izvērtējums varētu ietekmēt lietas iznākumu, tādēļ kasācijas kārtībā šie iebildumi ir noraidāmi.

Tāpat par pamatotiem nav atzīstami pieteicēja apsvērumi, ka spriedums ir atceļams, jo dabā esošais risinājums neatbilst izmaiņām būvprojektā tāpēc, ka tāds ir paredzēts vienīgi izmaiņu būvprojekta teksta daļā, bet nav paredzēts tā grafiskajā daļā. Tiesas spriedumā nav atrodama atbilde uz šādu iebildumu, tomēr no tiesas konstatētajiem faktiem, pušu argumentiem un tiesas vērtējuma Senātam nerodas šaubas, ka iestāde ir lēmusi par tādu izmaiņu izdarīšanu būvprojektā un to akceptēšanu, kas paredz attiecīgo ielas šķērskritumu. Tādēļ arī šāda iebilduma papildu vērtēšana apelācijas kārtībā nevar ietekmēt lietas iznākumu.

[14] Ievērojot minēto, ir secināms, ka tiesa ir izvērtējusi ietves šķērskrituma un papildu elementa izbūves pie pieteicēja ēkas kāpnēm tiesiskumu un pamatoti atzinusi, ka esošā būvniecības risinājuma ietekme uz pieteicēja kā īpašnieka tiesībām konkrētajos apstākļos nav tik būtiska, lai pārsūdzētos lēmumus atceltu.

Senāts kopumā piekrīt tiesai, ka tāds lietas risinājums, kā rezultātā pašvaldībai būtu jāpārbūvē ietves daļa, kas faktiski kopumā ir izbūvēta sabiedrības interesēs, iepretim pieteicēja tiesību aizskāruma apjomam, nevar tikt atzīta par taisnīgu un samērīgu, citstarp arī kontekstā ar pašvaldības līdzekļu saprātīgu izlietojumu (sal. *Senāta 2019.gada 31.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-412/2019, ECLI:LV:AT:2019:1031.A420229816.4.S, 16.punkts*). Minētie secinājumi nemazina pieteicēja īpašuma tiesību nozīmi, kā arī nepaužuzskatu, ka pieteicējam nebija tiesību vērsties iestādē un tiesā ar iebildumiem par konkrēto būvniecību. Šo secinājumu būtība ir tā, ka tiesas konstatētie apstākļi pamato, kāpēc konkrētajā gadījumā taisnīguma un samērīguma apsvērumu dēļ akceptētais risinājums izbūvēt papildu elementu ir atzīstams par tiesisku. Aizsargjoslu likums kopumā liek citām personām, kuru īpašuma tiesības tā skar, respektēt to mērķi, kura nodrošināšanai aizsargjosla ir noteikta. Pieteicēja kasācijas sūdzības iebildumi nerada objektīvu pamatu secinājumam, ka būvniecības procesā akceptēto risinājumu dēļ pieteicējam sabiedrības interešu nodrošināšanas nolūkā būtu jāuzņemas nesamērīgs savu īpašuma tiesību aizskārums.

Turklāt kā secināms no lietas, iestāde būvniecības procesa laikā ir centusies rast kompromisu izbūvētā pakāpiena sakarā. Tas norāda, ka iestāde ir apzinājusies savu lomu pretstatīto interešu līdzsvarošanā un, respektējot pieteicēja īpašuma tiesības, ir centusies rast labāko risinājumu. Pieteicējs neiebilst, ka komunikācija ar pašvaldību par iespējamiem risinājumiem kopumā bija, bet iebilst tam, kā tā ir vērtējama, kā arī atkārtoti akcentē, ka nepiekrīt šā procesa norisei. Šajā sakarā pieteicējs kasācijas sūdzībā norāda virkni iebildumu, kāpēc nepiekrīt tam, ka tiesa pieteicēja izteikumus tulko kā atteikšanos no kompromisa, tomēr uzsver, ka vēlas panākt, lai tiek īstenota tiesību normām atbilstoša būvniecība. Senāts no pieteicēja teiktā secina, ka vienīgais pieteicējam pieņemamais rezultāts ir ielas pārbūve. Tomēr tas nav uzskatāms par kompromisu.

[15] Pieteicējs kasācijas sūdzībā arī iebilst apgabaltiesas spriedumā norādītajam, ka pieteicējam ir iespēja vienoties ar pašvaldību par racionālāko situācijas risinājumu. Pieteicējs uzskata, ka šāda norāde liecina, ka nav sasniegts tiesvedības mērķis – konkrētā strīda izšķiršana, bet jautājuma risināšana atkārtoti pārcelta uz iestādi.

Senāts tam nepiekrīt. Jautājums par pārsūdzēto lēmumu tiesiskumu ir izlemts ar apgabaltiesas spriedumu. Apgabaltiesas norāde ir tulkojama kā aicinājums uz procesa dalībnieku savstarpēju sapratni, netipiskā gadījumā meklējot risinājumus, kas labākajā veidā nodrošina abu procesa dalībnieku intereses.

Turklāt norādāms, ka lietā par izmaiņu būvprojektā saskaņojumu un par būves nodošanu ekspluatācijā ir vērtējams šo lēmumu tiesiskums – attiecīgi, vai izmaiņu būvprojektā paredzētais risinājums ir atbilstošs tiesību normām un pieļaujams (pieteikuma daļā par izmaiņām būvprojektā sasakņojumu) un vai uzbūvētais atbilst saskaņotajām izmaiņām būvprojektā (pieteikuma daļā par lēmumu par būves nodošanu ekspluatācijā). Šo lēmumu tiesiskuma izvērtēšana neietver tādu darbību vai notikumu izvērtēšanu, kas radušies pēc šiem lēmumiem jau būves ekspluatācijas laikā. Tādēļ, ja strīds rodas par būves ekspluatāciju, tas ir risināms atsevišķi, vispirms pēc iespējas izvēloties savstarpēju sarunu un vienošanās kārtību.

[16] Pieteicējs ietves augstuma un šķērskrituma izvērtējuma sakarā atsaucas uz virkni tiesību normu, kas valsts nozīmes kultūras pieminekļa teritorijā, pieteicēja ieskatā, pieprasa saglabāt vēsturisko reljefu vēsturiskajos augstumos. Pieteicējs norāda, ka tiesa nav izvērtējusi iebildumus, kas šajā sakarā bijuši izteikti apelācijas sūdzībā.

Senāts vērš uzmanību, ka atbilstoši Administratīvā procesa likuma 31.panta otrajai daļai, pieteikumu tiesā, izņemot likumā noteiktos gadījumus, var iesniegt privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses ir aizskartas vai var tikt aizskartas. Tas nozīmē, ka personai ir tiesības iesniegt pieteikumu tiesā savu tiesību vai tiesisko interešu aizsardzībai. Kā Senāts jau norādīja iepriekš šajā spriedumā, personas tiesību vērsties tiesā, tostarp iebilstot pret būvniecības procesā pieņemtajiem lēmumiem, mērķis nav vispārēja tiesiskuma nodrošināšana. Tiesību normās noteiktās prasības attiecībā uz kultūras pieminekļa pārbūvi, ja vien pieteicējs nav pārbūvējamā kultūras pieminekļa īpašnieks, neskar pieteicēja individuālās tiesības vai tiesiskās intereses.

Tādēļ šajā lietā, izvērtējot pieteicēja tiesību un tiesisko interešu aizskārumu, nav vērtējami argumenti par kultūras pieminekļu tiesisko regulējumu, jo šāds izvērtējums būtu vērsts uz vispārēju tiesiskuma nodrošināšanu, nevis uz pieteicēja individuālo tiesību aizsardzību.

Izņēmums no Administratīvā procesa likuma 31.panta otrās daļas ir vides aizsardzības jomā veikta darbība vai izdoti administratīvie akti. Proti, atbilstoši Vides aizsardzības likuma 6.panta pirmās daļas 1.punktam un 9.panta trešajai daļai privātpersona sabiedrības interešu aizsardzībai var iesniegt tiesā pieteikumu par administratīvo aktu, kas neatbilst vides normatīvo aktu prasībām. Arī kultūras pieminekļu pārbūve vispārīgi var būt vides aizsardzības jomā ietilpstošs jautājums. Tomēr, lai atzītu, ka pieteikums iesniegts vides aizsardzības interesēs, ir jākonstatē, ka tā iesniegšanas mērķis patiešām ir vides aizsardzība, nevis personas individuālo tiesību aizsardzība. Senāts savā praksē jau ir atzinis, ka tiesības vērsties tiesā, pamatojoties uz Vides aizsardzības likuma normām, netiek atzītas, ja var konstatēt, ka pieteikumā, kurā argumentēts par iespējamu vides normatīvo aktu pārkāpumu vai vides apdraudējumu, šī argumentācija kalpo tikai kā līdzeklis citu, ar vides aizsardzību nesaistītu mērķu sasniegšanai (*Senāta 2016.gada 25.oktobra sprieduma Nr. SKA-824/2016, A420241114, 16.punkts*).

Izskatāmajā lietā Senāts nekonstatē, ka pieteikums būtu iesniegts vides – kultūrvēsturiskā mantojuma – aizsardzības interesēs. No lietas ir redzams, ka pieteikuma mērķis ir pieteicēja individuālo tiesību – pieteicēja īpašuma tiesību – aizsardzība. Tādēļ arī no šāda aspekta tiesai nebija jāvērtē konkrētās būvniecības atbilstība kultūras pieminekļu tiesiskajam regulējumam. Līdz ar to arī kasācijas sūdzības argumenti šajā daļā ir atstājami bez ievērības.

[17] Vienlaikus pieteicējs norādījis, ka īstenotais būvprojekts radījis vēl cita veida ietekmi uz pieteicēja īpašumu, un lūdzis atlīdzinājumu. Piemēram, ietves pazemināšanas darbu rezultātā tikuši atsegti pakāpienu pamati un atstāti laikapstākļu ietekmē, ļaujot tiem bojāties; ticis skarts ēkas cokols, kur mainījusies tā saskares vieta ar ietvi, cokols un ēkas fasāde nav nokrāsota; bojātas logu nišu apmales, izzāģētas pagraba lūku apmales; lietus ūdens tekne izvietota slīpi, nevis perpendikulāri; veikts sētas māju ūdens pieslēgums un ir sabojāta (nepareizi izbūvēta) ūdens noteka, kas rada mājas apsūnojumu; nav

pagarinātas notekcaurules. Pieteicējs norāda, ka šādu darbību veikšana bijusi paredzēta būvprojektā, proti, būvprojekta īstenošana nav bijusi iespējama bez šāda pieteicēja īpašuma aizskāruma radīšanas. Turklāt pieteicējs norādījis, ka izmaiņas būvprojektā tikušas izstrādātas 12 mēnešus pēc būvdarbiem, kuri neatbilda sākotnējam būvprojektam, kā arī norādījis uz citu iestādes prettiesisku rīcību procesa laikā.

Tiesa secinājusi, ka gan jautājums par zaudējumiem, kurus būvlaukumā radījis darbu izpildītājs, gan jautājums par Aizsargjoslu likuma 35.panta ceturtajā daļā paredzēto zaudējumu atlīdzināšanu ir risināms civiltiesiskā kārtībā.

Senāts turpmāk norādīto apsvērumu dēļ atzīst, ka šie tiesas secinājumi konkrētajos apstākļos nav pietiekami skaidri un pamatoti.

[18] Vispirms vēršama uzmanība, ka ir nošķirama pašvaldības kā īpašnieka (būvniecības ieceres īstenotāja) un pašvaldības iestādes (būvvaldes) kā būvniecību atļaujošo lēmumu pieņēmējas kompetence un atbildība. Pieteicēja apsvērumi, ka šim apstāklim nav nozīmes, nav pareizi. Konkrētajā gadījumā ir sakritis tā, ka objekta, kura aizsardzībai noteikta aizsargjosla, īpašnieks ir pašvaldība, un tās iestādes (būvvaldes) kompetencē ir arī būvniecību atļaujošo lēmumu pieņemšana. Tomēr šis apstāklis neietekmē kārtību, kādā risināms jautājums par administratīvajā procesā (būvniecības administratīvajā procesā) un būvdarbu izpildes laikā nodarīta kaitējuma vai zaudējumu atlīdzināšanu (sal. *Senāta 2011.gada 24.maija sprieduma lietā Nr. SKA-47/2011, A42430505, 20.punkts, Senāta 2013.gada 11.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-270/2013, A42391306, 5., 12.punkts, Senāta 2015.gada 21.maija lēmuma lietā Nr. SKA-785/2015, A420161115, 6.punkts*).

Vispārīgi par kaitējuma vai zaudējumu atlīdzināšanu ir atbildīga persona, kura tos radījusi. Ar administratīvo aktu vai tā izdošanas procesā radītu kaitējumu vai zaudējumus atlīdzina iestāde, kura šo aktu izdod. Šādām tiesiskajām attiecībām ir publiski tiesisks raksturs, un tās ir risināmas administratīvā procesa kārtībā. Būvlaukumā būvdarbu izpildes laikā kaitējumu vai zaudējumus var radīt darbu veicējs, tas ir, privātpersona. Tādēļ tiesiskajām attiecībām, kas šādā gadījumā rodas starp aizskarto personu un to, kurš zaudējumus radījis, ir privāttiesisks raksturs un strīds par tiem izšķirams civiltiesiskā kārtībā.

Savukārt Aizsargjoslu likuma 35.panta ceturtā daļa speciāli regulē objekta, kuram noteikta aizsargjosla, īpašnieka atbildību atlīdzināt darbu izpildes gaitā nodarītos zaudējumus. Proti, tiesību norma nosaka: „Pēc darbu veikšanas objekta īpašnieks vai valdītājs sakārto zemes platības, lai tās būtu derīgas izmantošanai paredzētajām vajadzībām, kā arī atlīdzina zemes īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam darbu izpildes gaitā nodarītos zaudējumus. Zaudējumu apmēru nosaka un zaudējumus atlīdzina likumos noteiktajā kārtībā vai pēc savstarpējas vienošanās.” Tādējādi likumdevējs šajā gadījumā iepretim skartās personas ierobežotākām tiesībām un nepieciešamībai paciest veicamos darbus ir tieši paredzējis attiecīgā objekta īpašnieka pienākumu sakārtot skartos īpašumus un atlīdzināt nodarītos zaudējumus. Tādējādi par zaudējumu nodarīšanu aizsargjoslas teritorijā esoša objekta pārbūves laikā pašvaldība ir atbildīga kā šā objekta īpašnieks, nevis kā administratīvā akta par būvniecības atļaušanu un būves pieņemšanu ekspluatācijā izdevējs.

[19] Ievērojot minēto, vispārīgi tiesa pareizi atzinusi, ka zaudējumu, kurus nodarījis darbu izpildītājs vai kuri radušies sakarā ar objekta, kuram noteikta aizsargjosla, pārbūvi, atlīdzināšana ir risināma civiltiesiskā kārtībā.

Tomēr tiesa nav ņēmusi vērā pieteicēja iebildumus un nav konkrētāk vērtējusi, vai šeit nav saskatāma un nošķirama arī iestādes atbildība. Senāts piekrīt pieteicējam, ka iestādei, saskaņojot izmaiņas būvprojektā, bija jāvērtē, vai attiecīgās darbības, kuras paredzēts veikt pieteicēja īpašumā, bija objektīvi nepieciešamas. Attiecīgi šis jautājums, proti, jautājums par Cēsu novada būvvaldes 2018.gada 1.novembra lēmuma tiesiskumu attiecīgajā daļā ir izvērtējams tiesā. Šeit arī būtiski ņemt vērā jau norādīto, ka, ievērojot likumā noteikto kārtību, kādā iespējama aizsargjoslā esoša objekta rekonstrukcija, ir nepieciešams samērot iesaistīto personu tiesības, tostarp izvērtēt citas personas tiesību iespējamo aizskārumu un iebildumus. Līdzīgi – atbildība ir nošķirama arī jautājumā par to, vai nav notikusi nepamatota kavēšanās patvaļīgās būvniecības novēršanai, tādējādi ilgstoši ietekmējot arī pieteicēja tiesības. Proti, vai iestāde nav pieļāvusi procesuālu pārkāpumu administratīvā akta izdošanas procesā, vilcinoties ar tāda lēmuma pieņemšanu, kas novērstu prettiesisko situāciju. Nenoliedzami, ka par patvaļīgas būvniecības novēršanu atbildīgs ir pats īpašnieks, piemēram, izstrādājot atbilstošu būvprojektu un lūdzot tā saskaņojumu, tādā veidā ierosinot būvniecības legalizēšanu. Tomēr iestāde ir atbildīga par to, lai dabā pieļautās atkāpes no būvprojekta tiktu konstatētas un īpašniekam noteikti atbilstoši ierobežojumi vai pienākumi, ja tas pats nerīkojas. Šajā sakarā tiesa citstarp norādījusi, ka vienošanās ar īpašnieku nav panākta gada laikā. Tomēr no tā nav saprotams, kāda bijusi tieši iestādes rīcība.

Līdz ar to tiesai, ievērojot arī pieteikuma robežas (lietā ir pārsūdzēts lēmums, ar kuru saskaņotas izmaiņas būvprojektā, bet nav pārsūdzēta būvatļauja (sākotnējais būvprojekts)), ir jāveic pilnīgāks šo apstākļu izvērtējums. Tā kā šo apstākļu izvērtējums var novest pie cita lietas iznākuma daļā par pieteicēja tiesību aizskārumu un atlīdzinājuma noteikšanu, spriedums šajā daļā ir atceļams.

[20] Pieteicējs kasācijas sūdzībā iebilst, ka lieta izskatīta nelikumīgā sastāvā. Minēto pieteicējs pamato ar to, ka tiesnesis referents vienpersoniski izlēmis pieteicēja lūgumus par pierādījumu iegūšanu un lietas izskatīšanu mutvārdu procesā.

Attiecībā uz pierādījumu iegūšanu norādāms tālāk minētais. No lietas redzams, ka par pieteicēja lūgumiem veikt ekspertīzi, pieprasīt papildu informāciju, kā arī uzklausīt lieciniekus lemts ar tiesneša referenta lēmumu (noformēts rezolūcijas veidā). Vienlaikus redzams, ka tiesa pārsūdzētajā spriedumā ir norādījusi, ka lietas apstākļu noskaidrošanai nav nepieciešams veikt ekspertīzi vai noklausīties liecinieku liecības, jo visi lietā būtiskie fakti ir noskaidroti. Tādējādi apelācijas instances tiesa savā spriedumā, kas taisīts koleģiālā tiesas sastāvā, ir paudusi savu attieksmi par šo lūgumu būtību – nepieciešamību strīda izšķiršanai iegūt papildu informāciju. Tādējādi jautājums par pierādījumu pietiekamību ir izlemts koleģiāli un to nemaina tiesneša sākotnējais vienpersoniskais lēmums.

Savukārt attiecībā uz lūgumu par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā jāņem vērā Administratīvā procesa likuma 304.panta pirmā daļa un pieteicēja lūguma pamatojums. Proti, 304.panta pirmās daļas otrais un trešais teikums noteic, ka apelācijas instances tiesa administratīvo lietu izskata rakstveida procesā. Tiesa, izvērtējot procesa dalībnieka motivētu lūgumu, var noteikt lietas izskatīšanu mutvārdu procesā.

No minētā izriet, ka izšķiršanās par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā apelācijas instances tiesā ir tiesas prerogatīva. Par nepieciešamību lietu izskatīt mutvārdu procesā var lemt pati tiesa neatkarīgi no lietas dalībnieka lūguma vai – izskatot lietas dalībnieka lūgumu. Tas arī nozīmē, ka apelācijas instances tiesai atšķirībā no pirmās instances tiesas nav saistošs lietas dalībnieka lūgums lietu izskatīt mutvārdu procesā, bet tā lietas izskatīšanu mutvārdu procesā var noteikt, ja uzskata, ka šāda lietas izskatīšana konkrētajos apstākļos ir lietderīga un nepieciešama (*Senāta 2022.gada 21.septembra sprieduma lietā Nr. SKA?158/2022, ECLI:LV:AT:2022:0921.A420177718.17.S, 6.punkts*). Tādēļ būtiski ir tas, ka lietas dalībniekam lūgumā lietu izskatīt tiesas sēdē ir jānorāda pamatojums. Lūgums ir izlemjams, vērtējot tā pamatojumu kontekstā ar strīda būtību un lietā risināmajiem jautājumiem.

Pieteicējs lūgumā izskatīt lietu mutvārdu procesā norādījis: „Rīgas ielas būvniecības process ir saistīts ar tādām niansēm, kuras visefektīvāk noskaidrojamas mutvārdu procesā tiesas sēdē, turklāt daļa no pieteikuma priekšmetiem pirmās instances tiesā mutvārdu procesā netika skatīti”.

Secināms, ka lūgumā ietvertā norāde ir vispārīga. Proti, pieteicēja lūguma pamatojums nav saistīts ar konkrētu pierādījumu pārbaudes iespējamību vienīgi tiesas sēdē vai citiem konkrētiem apstākļiem, bet gan ar to, ka pieteicējs nepiekrīt pirmās instances tiesas spriedumam un vispārīgi uzskata lietu par sarežģītu. No minētā secināms, ka pieteicēja lūgumā nebija pamatojuma, kuru izvērtēt. Kā redzams no lietas, tiesnesis šo lūgumu izlēmis vienlaikus ar apelācijas sūdzības pieņemšanu un apelācijas tiesvedības ierosināšanu un noraidījis tādēļ, ka nav saskatāms pamats lietas izskatīšanai mutvārdu procesā.

Ievērojot šos apstākļus, Senāts nekonstatē tādu procesuālu pārkāpumu, kura dēļ spriedums būtu atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai

apelācijas instances tiesā.

Turklāt norādāms, ka mutvārdu procesā lietu ir izskatījusi pirmās instances tiesa. Tādējādi vienā tiesu instancē pieteicējam ir bijušas nodrošinātas tiesības uz mutvārdu procesu – tiesas sēdi. Pieteicējs apelācijas instances tiesā arī vairākkārt izmantojis iespēju sniegt papildu paskaidrojumus, tostarp, 2020.gada 12.oktobra iesniegumā-lūgumā lietā (*lietas 6.sējuna 10.lpp.*) tieši norādot, ka, tā kā tiesa lēmusi lietu izskatīt rakstveidā, pieteicējs ir sagatavojis dokumentus, kuros sniedz papildu informāciju par lietas apstākļiem un papildu paskaidrojumus par zaudējumiem. Līdz ar to konstatējams, ka pieteicējs apelācijas tiesvedības gaitā ir izmantojis iespēju izteikties par tiem strīdus jautājumiem, kuru dēļ apelācijas sūdzībā bija lūgts lietu izskatīt mutvārdu procesā. Turklāt arī kasācijas sūdzībā pieteicējs nav pamatojis un skaidrojis, kādā veidā rakstveida procesā pieteicējam bijusi liegta vai kavēta iespēja pienācīgi īstenot savas procesuālās tiesības.

[21] Pieteicējs kasācijas sūdzībā iebilst, ka tiesa esot pieteicēju maldinājusi, paziņojumā par citu sprieduma datumu norādot, ka sprieduma sastādīšanas laikā konstatēts, ka nav iespējams sastādīt sprieduma rezolutīvo daļu. No minētā pieteicējs secinājis, ka sprieduma aprakstošā un motīvu daļa šajā laikā ir bijusi sastādīta, bet spriedumā ietvertā atsauce ar laiku, kurā tiesa iepazinusies ar tīmekļa avotu, apliecina, ka tas tā tomēr nav bijis.

Pieteicēja apsvērumi nav pareizi.

Tiesa bija noteikusi citu sprieduma sastādīšanas termiņu, rezolūcijā atsaucoties uz Administratīvā procesa likuma 243.panta otrās daļas otro teikumu. Minētā norma noteic: ja tiesa sprieduma sastādīšanas laikā konstatē, ka sprieduma sastādīšanai nepieciešams ilgāks termiņš, tā nosaka citu sprieduma sastādīšanas datumu tuvāko divu mēnešu laikā.

Minētā tiesību norma paredz tiesas tiesības pagarināt sprieduma (nevis sprieduma rezolutīvās daļas) sastādīšanas termiņu, ja iepriekš noteiktais termiņš nav pietiekams. Tiesa ir rīkojusies atbilstoši šai tiesību normai. Apstāklis, ka tiesa rezolūcijā vienlaikus kļūdaini norādījusi tieši uz rezolutīvo daļu, nemaina tiesas tiesības un rīcību pēc būtības.

[22] Senāts arī norāda, ka šajā spriedumā netiek sniegtas detalizētas atbildes uz visiem pieteicēja kasācijas sūdzības argumentiem, kuriem lietā nav izšķirošas nozīmes.

[23] Rezumējot minēto, apelācijas instances tiesas spriedums ir atstājams negrozīts daļā, ar kuru noraidīts pieteikums par Cēsu novada būvvaldes 2018.gada 1.novembra lēmuma (protokols Nr. 39, 4.punkts) atcelšanu daļā, ciktāl šis lēmums attiecas uz pieteicēja brīdināšanu par būvniecību, papildu elementa (pakāpiena) izbūvi un ietves šķērskrituma risinājumu, un par Cēsu novada būvvaldes 2019.gada 15.augusta lēmuma atcelšanu, kā arī ar šiem prasījumiem saistīto atlīdzinājumu. Savukārt pārējā daļā (sprieduma 17.–19.punkts) apelācijas instances tiesas spriedums ir atceļams.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta pirmās daļas 2.punktu un 351.pantu, Senāts

nosprieda

atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2021.gada 23.februāra spriedumu daļā, ar kuru noraidīts pieteikums par Cēsu novada būvvaldes 2018.gada 1.novembra lēmuma (protokols Nr. 39, 4.punkts) atcelšanu daļā, ciktāl šis lēmums attiecas uz pieteicēja brīdināšanu par būvniecību, papildu elementa (pakāpiena) izbūvi un ietves šķērskrituma risinājumu, un par Cēsu novada būvvaldes 2019.gada 15.augusta lēmuma atcelšanu, kā arī ar šiem prasījumiem saistīto atlīdzinājumu, bet /uzvārds/ individuālā uzņēmuma /Nosaukums A/ kasācijas sūdzību šajā daļā noraidīt;

atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2021.gada 23.februāra spriedumu pārējā daļā un nosūtīt lietu šajā daļā jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai;

atmaksāt /uzvārds/ individuālajam uzņēmumam /Nosaukums A/ drošības naudu 70 *euro*.

Spriedums nav pārsūdzams.

V. Kakste A. Kovaļevska J. Pleps